

T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK

SIYASİ ALANDA İNKILAPLAR

Püf bilgiler & Püf yorumlar

SALTANATIN KALDIRILMASI (1 KASIM 1922)

Saltanat nedir?

- Bir ülkeyi **yönetme hakkının tek bir hanedanda** yani **tek bir ailede toplandığı yönetim sistemidir.**
- Ülke yönetiminin genellikle **babadan oğula geçtiği yönetimdir.**
- Monarşidir yani **iktidarın tek kişide toplandığı yönetim biçimidir.**
- Padişahlık / Krallık

Osman Bey Orhan Bey I. Murat

SALTANATIN KALDIRILMASI (1 KASIM 1922)

Saltanatın Kaldırılmasını Gerektiren Nedenler

- Osmanlı Devleti'nin Mondros Ateşkes Antlaşması ile fiilen sona ermesi
- TBMM'nin açılmasıyla **milli egemenlik ilkesinin yerleşmeye başlaması**
- 1921 Anayasası'yla **egemenlik hakkının TBMM'ye verilmesi**
- **Osmanlı Devleti'nin** Mudanya Ateşkes Antlaşmasıyla İtilaf Devletleri tarafından **hukuken yok sayılması**
- **Saltanatın milli egemenlik anlayışına aykırı olması**
(*en önemli neden*)
- **Lozan Barış Görüşmelerine Osmanlı Hükümeti'nin de çağrılmış olması** (*hızlandırıcı neden*)

SALTANATIN KALDIRILMASI (1 KASIM 1922)

Püf yorum: İtilaf Devletleri'nin Lozan Görüşmelerine TBMM (Ankara) ve İstanbul Hükümetlerini birlikte çağrımlarının amacı; **Türk tarafını bölerek, iki hükümet arasındaki ikilikten yararlanmak istemeleridir.**

- İstanbul Hükümeti'nin, Ankara'ya Lozan'a birlikte katılma çağrısı yapması üzerine, TBMM bu durumu ortadan kaldırmak ve İtilafların planlarını bozmak için **1 Kasım 1922**'de saltanatı kaldırmıştır.
- Sadece Halifelik yetkisi kalan Padişah Vahdettin, **17 Kasım 1922**'de yurdu terk etmek zorunda kalmıştır.

Püf çıkarım: Halifelik makamının saltanatla birlikte kaldırılmamasının nedeni, **kamuoyu** ve **şartların hazır olmamasıdır.**

SALTANATIN KALDIRILMASI (1 KASIM 1922)

Saltanatın Kaldırılmasının Sonuçları

- ✓ 623 yıllık **Osmanlı Devleti kesin olarak sona ermiştir.**
- ✓ İtilaf Devletleri'nin Lozan'da **ikilik çıkarma planları** bozulmuştur.
- ✓ **Laikliğe geçişte ilk adım atılmıştır.**
- ✓ İlk TBMM'nin siyasi alanda gerçekleştirdiği ilk büyük inkılaptır.
- ✓ **Cumhuriyet yönetimine geçişi hızlandırmıştır.**

Püf bilgi:

Saltanatın kaldırılması,
tek kişi yönetimine son verdiği için
ulusal/milli egemenlik ve **Cumhuriyetçilik**
ilkeleriyle ilişkilidir.

Halifeliği saltanattan ayırdığı için
Laiklik ilkesi ile ilişkilidir.

ANKARA'NIN BAŞKENT OLUŞU -13 Ekim 1923

- **27 Aralık 1919**'da Temsil Heyeti'nin Ankara'ya gelmesi ile **Ankara Millî Mücadele'nin karargâhı olmuştur.**
- **23 Nisan 1920** de TBMM'nin Ankara'da açılmasıyla **yeni Türk Devletinin temelleri atıldı.**
- **Kurtuluş Savaşı buradan yönetildi.** Böylece Ankara, fiilen başkent durumuna geldi.

ANKARA'NIN BAŞKENT OLUŞU -13 Ekim 1923

Ankara'nın başkent ilan edilmesinde;

- **Milli mücadelenin idari merkezi olması** (siyasi)
- **TBMM'nin burada açılması** (siyasi)
- Yeni Türk devletinin temellerinin burada atılması (siyasi)
- **Askeri ve coğrafi açıdan güvenli bir yerde olması** (askerî-coğrafi)
- **Anadolu'nun orta yerinde ve merkezi bir konumda olması** (coğrafi-stratejik)
- Ulaşım ve haberleşme araçları açısından gelişmiş olması gibi nedenler etkili olmuştur.

CUMHURİYETİN İLANI (29 EKİM 1923)

Cumhuriyet'in ilanına ortam hazırlayan gelişmeler (kronolojik olarak)

- ✓ **Saltanatın kaldırılması**
- ✓ Milletvekili seçimlerinin yenilenerek II. TBMM'nin açılması
- ✓ **Lozan Barış Antlaşmasının imzalanması**
- ✓ Yeni Türk Devleti'nin ilk siyasi partisi olan Halk Fırkasının kurulması
- ✓ İtilaf Devletlerinin İstanbul'u boşaltması
- ✓ **Ankara'nın başkent ilan edilmesi**
- ✓ **Meclis Hükümeti sistemi nedeniyle meydana gelen hükümet bunalımı**

CUMHURİYETİN İLANI (29 EKİM 1923)

Cumhuriyet'in ilanını gerektiren nedenler

- Yeni Türk Devletinin **rejiminin (yönetim şeklinin) ne olacağıının belli olmaması**
- Saltanatın kaldırılmasından sonra oluşan **devlet başkanlığı sorunu**
- Yeni Türk Devleti'nin yapacağı inkılâplara en uygun rejimin Cumhuriyet olması
- Meclis Hükümeti Sistemi'nden kaynaklanan **hükümet bunalımları**
- **29 Ekim 1923'te Cumhuriyet** ilan edildi.
- 1921 Anayasasının birinci maddesinin sonuna **"Türkiye Devleti'nin yönetim şekli Cumhuriyettir."** eklendi.

CUMHURİYETİN İLANI (29 EKİM 1923)

Cumhuriyet'in ilanı ile;

- Yeni **Türk Devleti'nin adı** konuldu. (*Türkiye Cumhuriyeti*)
- **Yönetim şekli/rejimi** (*Cumhuriyet*) belirlendi. Böylece rejim konusundaki tartışmalar sona erdi.
- Mustafa Kemal **Cumhurbaşkanı** seçildi. Böylece **Devlet Başkanlığı** sorunu da çözüme kavuştu.
- Meclis Hükümeti Sistemi'nden **Kabine Sistemi**'ne geçildi. Böylece Meclis'te yaşanan hükümet bunalımları da sona erdi.
- **Demokratikleşme** yolunda önemli bir adım atıldı.
- **İsmet** (İnönü) **Bey, Başbakan** olarak atandı. **Fethi (Okyar) Bey** ise **TBMM Başkanlığı**'na seçildi.

CUMHURİYETİN İLANI (29 EKİM 1923)

Bilgi-yorum:

- **Meclis Hükümeti Sistemi**nde **Bakanlar meclis** içerisinde **tek tek seçiliyordu**. Bu durum **hükümeti kurmayı ve sürdürmeyi zorlaştırmaktaydı**. Bu yüzden Cumhuriyetin ilanı bir zorunluluk haline gelmişti.
- Cumhuriyetin ilanı ile **Kabine Sistemi**ne geçilmiş, **hükümet kurmada yaşanan sıkıntılar ortadan kalkmıştır**.

HALİFELİĞİN KALDIRILMASI (3 MART 1924)

Püf bilgiler:

Hz. Muhammed'in vefatından sonra devlet ve hükümet işlerini yürütmek amacıyla seçilen idarecilere **Halife** adı verilmiştir.

İlk dört halife seçimle belirlenmiş,
ancak **Emeviler'den** itibaren halifelik **saltanata** dönüşmüştür.

Halifelik,
Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi ile Osmanlı padişahlarına
geçmiştir (1517).

HALİFELİĞİN KALDIRILMASI (3 MART 1924)

- Osmanlı padişahı I. Dünya Savaşı sırasında **Müslümanları İtilaf Devletleri'ne karşı savaşa çağırmak için cihat ilan etmiş ancak bu davet pek ilgi görmemiş, hatta bazı Arap çeteler Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanmışlardır.**
(Halifelik kurumunun etkisini yitirdiğini gösterir)
- 1 Kasım 1922'de saltanat kaldırılırken **şartlar ve ortam müsait olmadığından halifelik kaldırılmamış,** Osmanlı ailesinden **Abdülmecit Efendi** halife olarak seçilmiştir.

HALİFELİĞİN KALDIRILMASI (3 MART 1924)

Halifeliğin Kaldırılma Nedenleri

- Halifelik kurumunun **milli egemenlikle bağdaşmaması**
 - Halifeliğin **laik düzene geçişte önemli bir engel olması**
 - **Halifenin padişah gibi davranarak devlet işlerine karışması**
 - Bazı çevrelerin halifeyi kullanmaya çalışmaları
 - **Yabancı devletlerin halifelik kurumunu kendi çıkarları doğrultusunda kullanmak istemeleri**
-
- TBMM, **3 Mart 1924**'te çıkardığı bir yasa ile **halifeliği kaldırmış ve Osmanlı ailesinin yurt dışına çıkarılmasını kararlaştırmıştır.**

HALİFELİĞİN KALDIRILMASI (3 MART 1924)

Halifeliğin Kaldırılmasının Önemi

- **Laik düzene geçişin** en önemli adımı atılmıştır.
- **Milli egemenlik** ve **ulus devlet** ilkesi güçlenmiştir.
- Saltanat yanlılarının dayanağı ortadan kalkmış ve **eski rejime dönüş yolları kapanmıştır**.
- **Yapılacak inkılâplara zemin hazırlanmıştır**.
- **Devlet yönetimindeki ikilik** (*siyasi kurum= TBMM, dini kurum= Hilafet*) **ortadan kalkmıştır**.
- **Ümmetçilik arayışları sona ermiş** ve **ulus devlet anlayışı güç kazanmıştır**.

Püf bilgi: Halifeliğin kaldırılması **siyasi alanda** yapılan bir inkılaptır. **Laikliğin önündeki en büyük engelin kaldırılmasıdır**. **Laiklik ilkesi ile ilgilidir**.

HALİFELİĞİN KALDIRILMASI (3 MART 1924)

Halifeliğin kaldırıldığı gün (3 Mart 1924) şu kanunlar da kabul edilmiştir.

Tevhidi Tedrisat (Öğretim Birliği) Kanunu: **Eğitim ve öğretim kurumları birleştirilmiş** ve devlet kontrolüne alınmıştır.

Medreseler kapatılarak modern okullar açılmış ve tüm okullar Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. **Karma ve laik eğitime geçilmiştir.**

Şer'iyeye ve Evkaf Vekaleti kaldırılarak Şer'iyeye Vekaleti yerine **Diyanet İşleri Başkanlığı**, Evkaf Vekaleti yerine **Vakıflar Genel Müdürlüğü** kurulmuştur. Böylece **laik devlet** olma yönünde önemli bir adım atılmıştır.

Erkan-ı Harbiye Vekaleti kaldırılarak yerine **Genel Kurmay Başkanlığı** ve **Milli Savunma Bakanlığı** kurulmuştur. Böylece **ordunun siyasetten ayrılması için önemli bir adım atılmıştır.**

1924 ANAYASASI (20 NİSAN 1924)

- 1921 yılında hazırlanan **Teşkilat-ı Esasiye Kanunu** (1921 Anayasası) **olağanüstü şartlar altında** kabul edilmiş bir anayasa idi. Bu nedenle eksik ve yetersiz kalan yönleri vardı.
- Cumhuriyetin ilanından sonra 1921 Anayasası yetersiz kaldığı için **1924 Anayasası'nın hazırlanması zorunlu hale gelmişti.**

1924 Anayasasının Özellikleri

- Türkiye Devleti bir **Cumhuriyet'tir** (ilk kez).
- Devletin dini **İslam**, dili **Türkçe**, başkenti **Ankara**'dır.
- Bütün güçlerin kaynağı millettir, **egemenlik hakkı millete aittir.**

Not: 1928'de Anayasa'dan "**Devletin dini İslam'dır**" ibaresi çıkarılmıştır. Böylece **laiklik ilkesi** benimsenmiştir.

1924 ANAYASASI (20 NİSAN 1924)

1921, 1924, 1961 ve 1982 Anayasalarının Ortak Özellikleri

Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.

Bütün güçlerin kaynağı millettir.

Cumhuriyet rejimi ve temel nitelikleri
değiştirilemez.

Bir sonraki dersimiz Hukuk Alanında İnkılaplar

